

Rudolf Steiner

V. Duševní založení lidí hledajících anthroposofii

Dornach, dne 8. července 1924.

Moji milí přátelé,

dnes chtěl bych do našich úvah vložit něco, co nám potom umožní, sledovat přesněji karmické souvislosti antroposofického hnutí samého. Co chci dnes vsunout, vychází ze skutečnosti, že v antroposofickém hnutí jsou dvě skupiny lidí: již jsem všeobecně naznačil, jak se antroposofické hnutí skládá z jednotlivých lidí. Přirozeně je to míněno nejprve jen ve velkých obrysech celkově, ale jsou skutečně dvě skupiny lidí v antroposofickém hnutí. Jenže zjevy, které naznačuji, nejsou, řekl bych, tak nabíledni, nejsou takové, aby se mohlo hrubě říci: u toho je to takto, u druhého takto. Mnohé z toho, co chci dnes naznačit, neleží v plném obyčejném vědomí osobnosti, nýbrž leží právě jako většina toho, co jest karmické, v instinktech, v podvědomí a vyjadřuje se ale plně v charakteru, temperamentu, způsobu jednání a ve skutečném jednání.

Nutno rozeznávat první skupinu, která stojí ke křesťanství tak, že příslušníkům této skupiny leží příslušnost ke křesťanství zvláště na srdci, a že v jejich duších žije touha, aby se jakožto anthroposofové ve správném slova smyslu, jak oni to chápou, mohli nazývat křesťany. Pro tuto skupinu je přímo útechou, že můžeme v plném rozsahu říci, že antroposofické hnutí představuje takové hnutí, které uznává a nese v sobě podnět Kristův. A působilo by této skupině výčitky svědomí, kdyby tomu tak nebylo.

Druhá skupina ve svých projevech nebo v projevech svých osobností není méně poctivě křesťanská, ale je tomu tak, že tato skupina přichází vlastně ke křesťanství z jiného předpokladu. Je tomu tak, že tato skupina nachází nejprve uspokojení v antroposofické kosmologii, ve vývoji Země z jiných planetárních forem, nachází uspokojení v tom, co má anthroposofie říci o člověku všeobecně a odtud potom je ovšem přirozeně vedena ke křesťanství, ale nemá toutéž měrou vnitřní potřebu srdce, aby bezpodmínečně postavila doprostřed Krista.

Jak řečeno, odehrávají se tyto věci větším dílem v podvědomí. Kdo dovede duševně pozorovati, umí vždycky v jednotlivém případě osobnost posoudit.

Předpoklady pro utvoření těchto skupin vedou do starých dob. Víte zajisté, milí přátelé, z mé „Tajné vědy“, že v určité době zemského vývoje se duše jaksi rozešly s postupujícím zemským vývojem, že odešly, aby obývaly jiné planety a že během určité doby, lemurské a atlantské doby, přišly zase dolů na Zem. A víme také, že pod vlivem skutečnosti, že se duše vrátily dolů na Zem z různých planet: Jupiteru, Saturnu, Marsu atd., ale i ze Slunce, aby přijaly zemskou podobu, vznikla původní mystéria, která jsem nazval věštírny ve své „Tajné vědě“. Mezi těmito dušemi byly přirozeně mnohé, které vlivem velmi staré karmy měly sklon k tomu proudu, který se potom stal křesťanským. Musíme ovšem bráti ohled na to,

že sotva jedna třetina zemského obyvatelstva přiznává se ke křesťanství a že možno tedy říci, že určitá část lidských duší, které sem dolů přišly, rozvíjela snahu, podnět, vyvíjeti se směrem k proudu křesťanskému.

Ale duše přicházely dolů v různých dobách a jsou duše, které sestoupily poměrně brzy v prvních dobách atlantského vývoje, ale jsou také duše, které sestoupily poměrně pozdě, které měly jaksi dlouhý předzemský pobyt planetární. To jsou takové duše, u kterých, jdeme-li nazpět do jejich nynější inkarnace, přijdeme snad ke křesťanské inkarnaci, potom k inkarnacím předkřesťanským atd. a poměrně brzy o nejprvnější inkarnaci na kterou přijdeme, musíme říci: nyní to jde vzhůru do planetární oblasti. Před tím ještě nebyly tyto duše v inkarnaci pozemské.

U druhých duší, které také vůstily do křesťanství, je to takové, že můžeme jíti daleko nazpět a že najdeme mnoho inkarnací. A potom po mnohých inkarnacích, po mnohých předkřesťanských, již i atlantických inkarnacích, vnořily se tyto duše do křesťanského proudu. Ovšem pro intelektualistické pozorování je taková věc a jaké jsem se právě zmínil, tak klamavá, jak jen možno, neboť mohlo by se snadno myslet, že u takových osobností, které vůči dnešnímu úsudku civilizace mají platit za zvlášť schopné hlavy, je zde právě směrem nazpět mnoho inkarnací. Tak tomu naprosto nemusí být, a takové osobnosti, které v dnešním smyslu mají dobré schopnosti, do života zasahující schopnosti, mohou býti právě z těch, které nemají tak mnoho inkarnací. Při tom mohu snad připomenouti, co jsem vykládal, tehda když jsem inauguroval anthroposofický proud, který právě teď máme v anthroposofickém hnutí, co jsem vykládal při Vánočním sjezdu, kde jsem mluvil o individualitách, na které pak navazuje epos o Gilgamešovi. Tehda jsem vyprávěl něco o takovýchto individualitách. U nich máme co činiti právě s poměrně málo inkarnacemi směrem nazpět. U jiných lidí je to naproti tomu tak, že máme co činiti se mnoha nazpět sahajícími inkarnacemi.

Především jest, milí přátelé, pro lidské duše, které dnes přicházejí do anthroposofie, důležitá inkarnace, spadající do doby několika století: třetího, čtvrtého a pátého století po Kristu, a u některých do dob ještě pozdějších, při čemž je lhostejné, zdali jsou inkarnace ještě v mezidobí. Musíme prohlédnout především na zážitky duší v této době. U některých jde to také až do sedmého či osmého století a upevní se to pak v pozdější inkarnaci. Ale dnes chci věc navázati co možno přesně na první, abych tak řekl, křesťanskou inkarnaci.

U těchto duší rozhoduje velmi silně, jak byly s to, stavěti se ke křesťanství podle svých předcházejících podmínek, podle svých předešlých zemských životů. Hledme, milí přátelé, tato otázka jest nejprve velmi důležitou karmickou otázkou, proto – budeme ovšem později mluvit také o jaksi podružnějších otázkách karmy – ale tato otázka je kardinální otázkou karmy proto, že k Anthroposofické společnosti přicházejí lidé nejprve s obejitím mnohých jiných, podružnějších věcí, právě tím co prožila jejich duše vzhledem ke světovému názoru, náboženskému vyznání atd. proto musíme co se týče karmy Anthroposofické společnosti, postaviti do popředí to, co prožily tyto duše vzhledem k poznání, světovému názoru a k poznání náboženskému.

V těchto prvních stoletích křesťanského vývoje bylo dobře možno navázati tradičně ještě na poznatky, které o bytosti Kristově existovaly od založení křesťanství, na poznatky, které vedly k tomu, že se pohlíželo, na toho, kdo jakožto Kristus obýval osobnost Ježíšovu, jako na obyvatele Slunce, jako na sluneční bytost dříve než byl vstoupil do života Země. Nesmíme si myslet, že křesťanský svět byl k těmto věcem vždycky tak odmítavý jako dnes. V prvních stoletích křesťanství rozumělo se evangeliu také na určitých místech, která mluví docela zřetelně v tom směru, že bytost jež se označuje jako Kristus, přišla do lidského těla ze Slunce. Jak si to lidé představovali v jednotlivostech, na tom již tak nezáleží. Ale představu, která šla tak daleko, jak jsem nyní naznačil – tu právě lidé měli.

Tomu nemohly již dobře rozuměti duše, které měly mnoho zemských inkarnací až do atlantské doby, jak je možno nazývati Krista sluneční bytostí, nebylo jim možno pochopiti, že

nějaká bytost, pocházející ze Slunce, přichází na Zem. A právě ty duše, které se cítily spojeny se sluneční věštírnou, které vlastně již v atlantské době Krista uctívaly a při tom vzhlížely ke Slunci, tyto duše, které tedy kdysi – i podle výroku svatého Augustina byly jaksi slunečními křesťany již dříve, než bylo založeno křesťanství na Zemi, tyto duše, ty z celé své duchovnosti nemohly najítí pravé porozumění pro to, že by Kristus byl slunečním rekem. Proto dávaly tyto duše přednost tomu, držeti se toho, co bez tohoto výkladu, bez této kristologické kosmologie považovalo sice Krista za Boha, ale za Boha, který, neznámo odkud, spojil se s tělem Ježíše. A tu přijímaly to, co se vypravuje v evangeliích, prostě bez předpokladů, které jsem uvedl. Ony nemohly již obracetí pohled vzhůru do kosmických světů, aby porozuměly bytosti Kristově, právě proto, že byly poznaly Krista právě jenom ve světech mimozemských. Protože jim také zemská mystéria, sluneční věštírny mluvila o Kristu vždycky jako o bytosti sluneční, nemohly se vpraviti do názoru, že tento Kristus stal se skutečně zemskou bytostí. A tak přišly tyto duše, když potom procházely branou smrti do pozoruhodného postavení, které, mám-li charakterizovat poněkud triviálně, mohl bych označit tím, že řeknu: Tito křesťané nacházeli se po smrti v postavení jako člověk, který dobře zná jméno některého jiného člověka, třeba o něm slyšel mnoho vyprávěti, ale jej samotného v jeho bytosti nikdy nepoznal. Tu se může právě státi, že schází-li mu ona opora, která mu sloužila, pokud znal pouze jméno, že potom, přijde-li na něco, kde má znáti tuto bytost, jeho duševní život selže vůči tomuto zjevu.

A tak přišly tyto duše, o kterých jsem právě mluvil, které za dávných dob se cítily příslušnými ke slunečním věštírnám, ty přišly v posmrtném stavu do postavení, že si řekly: „Kde je tedy vlastně Kristus? Jsme nyní u slunečních bytostí, zde jsme ho vždycky nacházeli a zde ho nenacházíme... Že by byl Kristus na zemi, to se nesrovnávalo s jejich myšlenkami a city, které jim zůstaly, když byly prošly branou smrti. Ty se nacházely po smrti ve velké nejistotě o Kristu, a žily v této nejistotě a zůstaly v této nejistotě v mnohém ohledu. Když přišla ještě jedna inkarnace v mezidobí, byly proto lehce přístupny tomu, aby se připojily ke skupinám lidí, které v náboženských dějinách Evropy jsou líčeny v různých kacířských společnostech. A ať prodělaly ještě jednu takovou inkarnaci či nikoli, nacházely se potom, mohl bych říci, v onom velkém nadzemském shromáždění, které jsem Vám naznačil zde poslední dopoledne a které jsem položil do první poloviny devatenáctého století, kde před jakýmsi nadmyslovým kultem, který záležel v mohutných imaginacích, nacházely se také tyto duše, kterým se stavělo před duchovní oko v tomto nadzemském kultu sluneční tajemství Kristovo v mohutných imaginacích. To mělo za úkol, přivéstí tyto duše, které jaksi přišly se svým křesťanstvím do slepé uličky naznačeným způsobem, aspoň pomocí obrazů, dříve než půjdou zase dolů na zem, přivéstí tyto duše ke Kristu, kterého ne docela, ale tak dalece ztratily, že se v jejich duších dostal Kristus do proudu pochybností a nejistoty.

Tyto duše chovaly se pak zvláštním způsobem. Nedostaly se sice do větší nejistoty tím, že jim to bylo předváděno, měly jisté uspokojení v životě mezi smrtí a novým narozením, také jisté vysvobození z určitých pochybností, ale měly také jakousi vzpomínku na to, co přijaly o Kristu, ale ještě neproniknuté mystériem na Golgotě správným způsobem, kosmickým způsobem. A tak zůstala jim v nejhlubším nitru jejich bytosti nesmírná vřelost a oddanost pro cítění křesťanství a podvědomé vysvítání oněch mohutných imaginací.

A to všechno zhustilo se v touhu, aby mohly nyní býti správným způsobem křesťany. Když pak sestoupily dolů, znovu omládlly, přišly na Zem ke konci devatenáctého století, nebo na rozhraní devatenáctého a dvacátého století, tu byly tyto duše těmi, které nemohly jinak, nežli že se cítily puzeny ke Kristu, protože vlastně citovým způsobem, bez kosmického porozumění byly přijaly Krista v inkarnaci za doby časného křesťanství. Ale dojmy, které byly získaly v mohutných imaginacích, ke kterým přišly v předzemském životě, ty jim zůstaly neurčitými touhami. A tak bylo jim těžko, vpraviti se do anthroposofického světového názoru, pokud tento anthroposofický světový názor pozoruje nejprve kosmos a ponechává ještě nazpět

pozorování Krista. Proč jim to bylo těžké? Bylo jim to těžké prostě z toho důvodu, že se stavěly docela zvláštním způsobem k otázce: co jest anthroposofie?

Nadhodme otázku: co je anthroposofie podle své reality? Když prohlédneme, milí přátelé, všechny ty podivuhodné majestátní imaginace, které zde stály jako nadsmyslový kultus v první polovině devatenáctého století a proměníme to v lidské pojmy, pak máte anthroposofii. Pro nejbližší vyšší úroveň zážitků, pro nejbližší duchovní svět, ze kterého člověk sestupuje do zemského života, byla zde anthroposofie v první polovině devatenáctého století. Nebyla na zemi, ale existovala. A když spatřujeme dnes anthroposofii, pak ji spatřujeme směrem k první polovině devatenáctého století; docela samozřejmě ji spatřujeme.

A hleďte, lidé mohou mít následující zážitek. Jest jedna osobnost, která jednou byla v docela zvláštním postavení. Jedním jejím přítelem byla nadhozena velká otázka lidského života na Zemi. Ale tento přítel byl poněkud zapleten do hranatého kantovského myšlení. A tak dopadla věc abstraktně filosofickým způsobem. Ten druhý nemohl se hranatému kantovskému myšlení přizpůsobit, a všechno v jeho duši podněcovalo otázku, jak souvisí spolu v člověku rozum a smyslnost, všechno tuto otázku podněcovalo. Tu se otevřely jaksi, řekl bych ne brány, ale splavy u této duše, které dovolily na okamžik zasvitnouti oné oblasti světa, ve které se odehrávaly ony mohutné imaginace, do této duše. A to, co tak ne branami, ne okny, ale splavem přišlo dovnitř, to přeloženo v miniaturní obrazy pak vešlo jakožto „Pohádka o zeleném hadu a krásné Lilii“. Osobností tou je totiž Goethe. Jsou to miniaturní obrazy, malé zrcadlené obrazy, někdy dokonce roztomilé v této pohádce, do nichž je převedeno to, co takto sestoupilo dolů. Nemusí se proto nijak zdát zvláštním – když se jednalo o to, podati anthroposofický obsah v uměleckých obrazech, kdy přirozeně se muselo jít nazpět k oněm imaginacím – že moje „Brána zasvěcení“, stala se svým složením podobnou „Pohádce o zeleném hadu a krásné Lilii“, třebaže je celým obsahem jiná.

Hleďte, věci jsou takové, že tím, co se stalo, možno již nahlédnouti do této souvislosti. Každý, kdo se jen poněkud zaměstnával okulturními skutečnostmi, dobře ví, že to, co se děje na zemi, je vlastně zrcadlením něčeho, co se odehrávalo dlouho před tím v duchovním světě poněkud pozměněné, takže do toho nejsou vmíseni určití duchové překážek, duchové obtíží, - ale odehrávalo se to před tím v duchovnu.

A ty duše, které se právě chystaly sestoupiti do zemského života koncem devatenáctého století a na počátku dvacátého století, ty si pak s sebou přinesly určitou touhu, ovšem v podvědomí, věděti také něco s kosmologie apod., pohlížeti na svět v anthroposofickém smyslu; ale především bylo silné jejich rozohnění mysli pro Krista. A proto pocíťovaly by výčitky svědomí, kdyby to, k čemu se cítily přitahovány v životě předzemském, nazírání na anthroposofii, kdyby to nebylo proniknuto podnětem Kristovým. Tj. jedna skupina, ovšem jen ve velkém celku.

Druhá skupina, když vystoupila ve své přítomné inkarnaci, nedosáhla ještě oné únavy v pohanství, k níž došly duše, které jsem právě popsal. Proti těm druhým byly ovšem poměrně krátký čas na zemi, prodělaly málo inkarnací. V těchto málo inkarnacích naplnily se tyto duše mocnými podněty, které možno mít právě tehdy, když člověk se mnoha pohanskými Bohy stál ve mnoha zemských životech ve velmi živé souvislosti a když tato souvislost působí ještě silně i dále v pozdějších inkarnacích. Jsou to proto také duše, které v prvních křesťanských stoletích nebyly ještě unaveny starým pohanstvím, ve kterých staré pohanské podněty silně dále působily, přes to, že tyto duše měly větší nebo menší sklon ke křesťanství, které se jen zvolna z pohanství vypracovávalo. Tyto duše přijaly tehdá křesťanství především intelektem, ovšem proniknutým srdečností, ale přece jen intelektem, a mnoho o křesťanství přemýšlely. Nemusíte při tom myslet na učené myšlení. Mohli to býti poměrně prostí lidé v prostých životních poměrech, ale mnoho přemýšleli.

Zase je lhostejno, zdali následovala ještě jedna pozdější inkarnace – ta sice něco změnila, ale podstatným jest, když duše pak procházely branou smrti, že měly zpětný pohled na zem

takový, že se jim křesťanství objevilo jako něco, do čeho musely teprve vrůstati. Poněvadž právě byly méně unaveny starým pohanstvím, protože nesly ve své duši ještě silné podněty ze starého pohanství, čekaly jaksi ještě na to, aby se teprve staly pravými křesťany. Právě ty osobnosti, o kterých jsem před týdnem mluvil, že bojovaly proti pohanství na straně křesťanství, ty patřily samy k duším, které vlastně nesly v sobě mnoho pohanství, mnoho pohanských podnětů, a vlastně ještě čekaly, aby se staly správnými křesťany. Když tyto duše prošly branou smrti, dospěly do duchovního světa, prodělávaly život mezi smrtí a novým narozením, a potom v době, kterou jsem naznačil – v první polovině devatenáctého století nebo poněkud dříve – přišly před ony mohutné, slavné imaginace, tu spatřovaly v těchto imaginacích samé podněty pro podnícení své práce, svého působení; přijaly tyto podněty především do své vůle.

A mohlo by se říci, že pohlížíme-li okultním zrakem na to, co nesou takovéto duše hlavně ve své vůli, pak ukazuje se právě dnes v této vůli namnoze otisk oněch mohutných imaginací. Ale takové duše, které vstupují do zemského života v takovémto založení, ty mají nejprve potřebu, to co prožily v předzemském životě jako směřodatné v karmické práci, prožítí zde znovu tím způsobem, jak právě na zemi je možno to prožítí.

A tak probíhal pro první druh duší, pro první skupinu duší duchovní život v první polovině devatenáctého století tak, že se hlubokou touhou cítily puzeny státi se účastníky onoho nadsmyslného kultu; ale při tom přišly, řekl bych, do jakési mlhavé nálady, takže při sestupu na zem zůstaly jen temné vzpomínky, na které pak ovšem s porozuměním mohla navázati pro zemské poměry přeměněná anthroposofie. Naproti tomu bylo u druhé skupiny jako společné znovushledání v doznívajícím působení rozhodnutí, které pojaly tyto duše, které ještě nebyly docela znaveny pohanstvím, ale které stály v očekávání, aby se mohly státi křesťany v přiměřeném vývoji; bylo to, jako kdyby si měly vzpomenouti na rozhodnutí, které pojaly tehda v první polovině devatenáctého století: sněsti na Zem, proměnití v zemskou formu všecko to, co zde stálo v mohutných obrazech.

Právě když pohlédneme na mnohého anthroposofa, který nesl v sobě především impuls, činným způsobem spolupracovati s anthroposofií, právě mezi takovými anthroposofy nacházíme duše posléze naznačeného druhu. Tyto dva typy jsou velmi zřetelně od sebe rozeznatelné.

Nyní milí přátelé, řeknete: Nu ano, to všechno, co nám zde říkáš, to nám vysvětluje mnohé z karmy Anthroposofické společnosti, ale člověk by mohl dostati strach a úzkost před tím, co ještě bude následovati, když vidí, jak se mu dostává jasna o mnohých věcech, kde snad člověk není rád vytrhován z určité nevědomosti. Máme snad nyní začít přemýšletí, patříme-li k jednomu či druhému typu?

Na to nutno dáti docela určitou odpověď, milí přátelé. Odpověď, kterou nutno na to dáti, je následující: Kdyby Anthroposofická společnost byla něčím, co by obsahovalo jenom teoretickou nauku, snad také přiznání k těm nebo oněm ideám kosmologie, kristologie atd., kdyby podle své podstaty byla něčím takovým, tedy by skutečně nebyla tím, čím má býti ve smyslu těch, kdo stojí u jejího vzniku. Anthroposofie má býti skutečně něčím, co u pravých anthroposofů může život přetvářeti, co může přenášeti do duchovnosti to, co můžeme dnes prožívatí jen neduchovně.

Nyní se Vás zeptám: Působí to na dítě zvlášť špatně, když se mu o určitých věcech dostane v určitém věku vysvětlení? Až do určitého věku děti nevědí, zdali jsou Němci, Francouzy nebo Nory či Angličany nebo Italy; alespoň nemá pro ně zvlášť velkého významu celý způsob nazírání, zda jsou tím nebo oním. Děti o tom jaksi nic nevědí. Neviděli jste ještě nikdy – vezměme hodně radikální příklad – šovinistických kojenců, ani jste neviděli šovinisty tříleté apod. Teprve v určitém období si člověk uvědomí: Ty jsi Němec, ty jsi Francouz, ty jsi Belgičan, ty Holanďan atd. Což se člověk do toho nežívá přirozeně, když tyto věci přijímá? Řekne se něco, co by bylo něčím, čeho by člověk nemohl sněsti: dozvědětí se v určitém věku,

že je člověk Polákem, nebo že je Francouzem, Němcem nebo Rusem či Holanďanem? Zde je na to člověk zvyklý; zde se to považuje za něco samozřejmého. Ale to je, milí přátelé, ve vnějším smyslovém oboru. Ale anthroposofie má pozvednouti na vyšší úroveň celý lidský život. Máme se učit snášeti jiné věci než to, co člověka ve smyslovém světě pouze překvapí, když to špatně chápe. A mezi tím, co máme poznati, je právě to, že máme nyní také samozřejmě vrůsti do sebepoznání: patřím k jednomu nebo druhému typu.

Tím zjedná se lidem, řekl bych, podklad, aby ostatní karmické vlivy zařadili do života správným způsobem. A proto muselo býti dáno již do jisté míry jako první směrnice to, jak se člověk podle zvláštního způsobu svého předurčení staví k anthroposofii, k celé této kristologii a k tomu více pasivnímu a aktivnímu podílu na anthroposofickém hnutí.

Přirozeně jsou mezi těmito dvěma typy také přechody. Ale tyto přechody pocházejí z toho, že to, co z předcházejícího vtělení přechází do vtělení přítomného, je překonáváno, prosvěcováno dřívější inkarnací. Jmenovitě u duší druhé skupiny je tomu tak často. U nich vysvítá ještě mnohé z inkarnací čistě pohanských. Proto mají docela předem určitý sklon, přijímatí Krista ihned tak, jak vlastně musí býti brán: jakožto kosmickou bytost.

Co zde říkám, neukazuje se vlastně tak silně myšlenkovému pozorování, jako spíše pozorování praktického života. Tyto dva typy možno poznati spíše jinak nežli podle myšlenek / myslím myšlenky abstraktní, že nemají význam pro člověka/. Člověku možno mnohem lépe poznati podle způsobu, jak jedná v jednotlivostech života. A tu najdeme například, že přechodné typy od jednoho typu ke druhému jsou namnoze mezi těmi – něco osobního je při tom přirozeně vždycky vyloučeno – kdo vlastně nemohou jinak, nežli vnášeti do anthroposofického hnutí zvyklosti mimoanthroposofického života, kdo vlastně nemají vůbec sklon, bráti anthroposofické hnutí zvlášť důležitě, kdo se vyznačují jmenovitě tím, že v anthroposofickém hnutí mnoho na anthroposofy hubují. Právě mezi těmi, kdo mnoho hubují na poměry v anthroposofickém hnutí samém hlavně na osobnosti, hubují malicherně, jsou typy přechodné, kolísající od jednoho typu k druhému. Oba impulsy pak zde nemají dosti silnou intenzitu.

A musíme proto, milí přátelé, za všech okolností, i když to znamená někdy jakési zpytování svědomí, zpytování charakterového svědomí, musíme si již vydobýti v životě možnost, prohloubiti anthroposofické hnutí v tom směru, že přistoupíme k takovým věcem, že si poněkud utvoříme myšlenky o tom, jak patříme podle své nadsmyslové podstaty k tomuto anthroposofickému hnutí. Tím nastane zvolna stále sílící zduchovnělé pojmání anthroposofického hnutí. Co hájíme jako teorie, toho použijeme pak na život. Je to silné použití na život, když zařadíme do života sami sebe ve smyslu těchto věcí. Že se mluví mnoho o karmě, jak to či ono je odměněno, to nám nemusí dělati mnoho starostí a bolestí. Ale když to jde do vlastního masa, jedná-li se o to, zařaditi tuto inkarnaci s určitou nadsmyslnou kvalitou, která jest základem, tj. již vlastní bytost, a má to býti právě prohloubení vlastní bytosti, co vnášíme anthroposofií do zemského života, do zemské civilizace.